

<https://doi.org/10.70728/c.series.jm.v08.i04.006>

YOSHLARNING IJTIMOIIY HIMOYASINI TA’MINLASHDA MADANIYAT VA SPORT SOHASIDAGI DASTURLARNING IJTIMOIIY AHAMIYATI (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA)

Xudoyberdiyev Axrorboy Nabi o‘g‘li

Shahrisabz davlat pedagogika instituti tayanch doktoranti

Tel : +998993349683

Email : axrorxudoyberdiyev19@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada yoshlarning ijtimoiy himoyasini ta’minlashda madaniyat va sport sohasida amalga oshirilayotgan dasturlarning ijtimoiy ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida yoshlarni madaniy va sport faoliyatiga jalb etish orqali ularning ijtimoiy faolligini oshirish, sog‘lom turmush tarzini shakllantirish hamda ma’naviy rivojlanishiga ta’sir etuvchi omillar ilmiy jihatdan o‘rganiladi. Shuningdek, hududiy tajriba sifatida Qashqadaryo viloyati misolida amalga oshirilayotgan madaniy loyihalar va sport dasturlarining yoshlar ijtimoiy hayotidagi o‘rni tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari yoshlar siyosatini takomillashtirish, yoshlarning bo‘sh vaqtini mazmunli tashkil etish hamda ularning jamiyatdagi ijtimoiy faolligini oshirishga xizmat qiluvchi amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga imkon beradi.

Kalit so‘zlar: yoshlar siyosati, ijtimoiy himoya, madaniy loyihalar, sport dasturlari, yoshlar faolligi, sog‘lom turmush tarzi, hududiy rivojlanish.

Аннотация. В данной статье анализируется социальная значимость программ в сфере культуры и спорта в обеспечении социальной защиты молодежи. В ходе исследования рассматриваются факторы, влияющие на повышение социальной активности молодежи, формирование здорового образа жизни и духовное развитие посредством привлечения молодых людей к культурной и спортивной деятельности. В качестве регионального примера анализируется опыт реализации культурных проектов и спортивных программ в Кашкадарьинская область и их влияние на повышение социальной активности молодежи. Результаты исследования позволяют разработать практические рекомендации по совершенствованию молодежной политики и организации содержательного досуга молодежи.

Ключевые слова: молодежная политика, социальная защита, культурные проекты, спортивные программы, социальная активность молодежи, здоровый образ жизни.

Abstract . This article analyzes the social significance of cultural and sports programs in ensuring the social protection of youth. The study examines the factors influencing the increase of youth social activity, the formation of a healthy lifestyle, and spiritual development through the involvement of young people in cultural and sports activities. As a regional case, the implementation of cultural projects and sports programs in Kashkadarya Region is analyzed, highlighting their role in enhancing youth social engagement. The results of the research contribute to the development of practical recommendations aimed at improving youth policy and organizing meaningful leisure activities for young people.

Keywords: youth policy, social protection, cultural projects, sports programs, youth social activity, healthy lifestyle, regional development.

Kirish. Jamiyat taraqqiyotining barqarorligi va istiqbolli rivojlanishi ko‘p jihatdan yosh avlodning ijtimoiy faolligi, ma’naviy yetukligi hamda jismoniy barkamolligiga bog‘liq. Shu sababli zamonaviy davlat siyosatida yoshlarni har tomonlama qo‘llab-quvvatlash, ularning huquq va manfaatlarini himoya qilish hamda ijtimoiy rivojlanishi uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish muhim strategik vazifalardan biri sifatida qaralmoqda. Yoshlarning ijtimoiy himoyasini ta’minlash masalasi nafaqat iqtisodiy qo‘llab-quvvatlash choralari, balki ularning ma’naviy, madaniy va jismoniy rivojlanishini ta’minlashga qaratilgan kompleks ijtimoiy mexanizmlarni ham o‘z ichiga oladi. Shu nuqtayi nazardan qaraganda, madaniyat va sport sohasida amalga oshirilayotgan turli dasturlar yoshlarning ijtimoiy hayotdagi faolligini oshirish, ularning bo‘sh vaqtini mazmunli tashkil etish hamda sog‘lom turmush tarzini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Bugungi kunda yoshlarni turli salbiy ijtimoiy omillardan himoya qilish, ularning ijtimoiy moslashuvini ta’minlash hamda jamiyat hayotida faol ishtirok etishiga ko‘maklashish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Madaniy loyihalar va sport dasturlari yoshlarning intellektual va jismoniy salohiyatini rivojlantirish bilan birga, ularning fuqarolik pozitsiyasini mustahkamlash, ijtimoiy mas’uliyat hissini shakllantirish hamda jamiyatga daxldorlik tuyg‘usini kuchaytirishga xizmat qiladi. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, madaniy-ma’rifiy va sport tadbirlarida faol qatnashayotgan yoshlar o‘rtasida ijtimoiy faollik darajasi yuqori bo‘lib, ular jamiyat hayotida faolroq pozitsiyani egallaydi.

Hududiy tajribalarni o‘rganish ham yoshlarning ijtimoiy himoyasini ta’minlashda madaniyat va sport sohasidagi dasturlar muhim omil ekanligini ko‘rsatadi. Xususan, Qashqadaryo viloyati hududida yoshlarni madaniyat va sport faoliyatiga jalb etish, ularning bo‘sh vaqtini samarali tashkil etish hamda ijtimoiy faolligini oshirishga qaratilgan turli loyihalar

amalga oshirilmoqda. Viloyat miqyosida tashkil etilayotgan madaniy tadbirlar, ijodiy tanlovlar, festivallar hamda sport musobaqalari yoshlarning iste’dodini ro‘yobga chiqarish, ularning jismoniy va ma’naviy salohiyatini rivojlantirishga xizmat qilmoqda. Bu esa yoshlarning ijtimoiy himoyasini ta’minlash jarayonida madaniyat va sport dasturlarining ahamiyatini ilmiy jihatdan tahlil qilish zaruratini yuzaga keltiradi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. So‘nggi yillarda yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirish, ularni madaniyat va sport sohalariga keng jalb etish masalasi ilmiy tadqiqotlarning muhim yo‘nalishlaridan biri sifatida e’tirof etilmoqda. O‘zbekiston Respublikasida yoshlar siyosatini shakllantirish va rivojlantirish bo‘yicha olib borilgan ilmiy izlanishlarda yoshlarning jamiyat taraqqiyotidagi o‘rni alohida ta’kidlanadi. Xususan, B.Aytbaeva o‘z tadqiqotlarida yoshlar siyosati davlat siyosatining muhim tarkibiy qismi ekanligini qayd etib, yoshlarning ta’lim, bandlik, ijtimoiy faollik va ma’naviy rivojlanishini ta’minlash ushbu siyosatning asosiy vazifalaridan biri ekanligini ta’kidlaydi [Aytbayeva, 2025, 108-b].

Yoshlar siyosatini amalga oshirishning zamonaviy mexanizmlari masalasiga bag‘ishlangan tadqiqotlarda ham bu yo‘nalishning dolzarbligi qayd etiladi. Jumladan, A.Bazarbaeva yoshlar siyosatining evolyutsion rivojlanishini tahlil qilib, mustaqillikdan keyingi davrda O‘zbekistonda yoshlarni qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy dasturlar izchil shakllanganligini ta’kidlaydi. Tadqiqotchining fikricha, yoshlarni ijtimoiy hayotga faol jalb etish, ularning ta’lim va kasbiy rivojlanish imkoniyatlarini kengaytirish yoshlar siyosatining ustuvor yo‘nalishlari hisoblanadi [Bazarbaeva, 2025, 602-b.] .

Yoshlarning ma’naviy rivojlanishida madaniyat va san’atning o‘rni masalasi ham ilmiy adabiyotlarda keng yoritilgan. Xususan, D.Bekbayeva yoshlarni madaniyat va san’at sohalariga jalb etish ularning ijodiy salohiyatini rivojlantirish hamda ma’naviy dunyoqarashini boyitishda muhim omil ekanligini ta’kidlaydi. Tadqiqotda madaniy loyihalar yoshlarning jamiyat hayotidagi faolligini oshirishga xizmat qilishi ilmiy asoslangan [Bekbayeva, 2022, 3-b.] .

Sport faoliyatining yoshlar tarbiyasidagi o‘rni haqida olib borilgan ilmiy tadqiqotlarda esa sport yoshlarning jismoniy rivojlanishi bilan bir qatorda ularning ijtimoiy moslashuvi va psixologik barqarorligini ta’minlashda ham muhim rol o‘ynashi qayd etiladi. Masalan, R.Yusupova tomonidan olib borilgan tadqiqotda yoshlarni sport va madaniy faoliyatga jalb etishga qaratilgan davlat tashabbuslari, xususan “Besh muhim tashabbus” dasturi yoshlarning ijodiy va intellektual salohiyatini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega ekanligi ta’kidlangan [Yusupova, 2025, 821-b.] .

Shuningdek, yoshlar siyosatini huquqiy jihatdan tartibga soluvchi asosiy normativ hujjatlardan biri O‘zbekiston Respublikasining “Yoshlarga oid davlat siyosati to‘g‘risida”gi Qonuni hisoblanadi. Mazkur hujjatda yoshlarning huquq va manfaatlarini himoya qilish, ularni

har tomonlama qo‘llab-quvvatlash hamda jamiyat hayotida faol ishtirok etishi uchun zarur shart-sharoitlar yaratish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlari sifatida belgilangan.

Umuman olganda, mavjud ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, yoshlar siyosati, madaniyat va sport dasturlari alohida yo‘nalishlarda yetarli darajada o‘rganilgan. Biroq hududiy kesimda, xususan Qashqadaryo viloyati misolida yoshlarning ijtimoiy himoyasini ta‘minlashda madaniy loyihalar va sport dasturlarining o‘zaro bog‘liqligi hamda ularning ijtimoiy samaradorligi masalasi hali yetarli darajada chuqur tadqiq etilmagan. Mazkur tadqiqot ana shu ilmiy bo‘shliqni to‘ldirishga qaratilgan.

Tadqiqotda tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil, ijtimoiy tahlil, statistik tahlil hamda empirik materiallarni umumlashtirish usullaridan foydalanildi.

Natijalar va muhokama. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, yoshlarning ijtimoiy himoyasini ta‘minlashda madaniy loyihalar va sport dasturlari muhim ijtimoiy mexanizm sifatida namoyon bo‘lmoqda. Demografik ko‘rsatkichlar ham ushbu yo‘nalishning dolzarbligini tasdiqlaydi. 2025-yil ma’lumotlariga ko‘ra, O‘zbekistonda 14–30 yoshdagi yoshlar soni 9 630 556 nafarni tashkil etib, bu mamlakat umumiy aholisining 25,7 foiziga tengdir .

Hududlar kesimida tahlil qilganda yoshlar soni bo‘yicha yetakchi hududlardan biri Qashqadaryo viloyati hisoblanadi. Mazkur hududda 969 212 nafar yoshlar istiqomat qiladi va bu ko‘rsatkich viloyat aholisining qariyb 26,6 foizini tashkil etadi . Demografik tarkibning bunday xususiyati hududda yoshlar siyosatini samarali amalga oshirish hamda madaniy va sport loyihalarini keng rivojlantirish zarurligini ko‘rsatadi.

Qashqadaryo viloyatida yoshlarni madaniyat va san’at sohalariga jalb etish maqsadida turli madaniy loyihalar amalga oshirilmoqda. Xususan, “Yosh kitobxon” tanlovi, yosh ijodkorlar festivallari hamda turli madaniy ko‘rik-tanlovlar yoshlarning madaniy hayotdagi faolligini oshirishga xizmat qilmoqda. Bunday tadbirlar yoshlarning ijodiy salohiyatini rivojlantirish, kitobxonlik madaniyatini shakllantirish hamda milliy madaniyatga bo‘lgan qiziqishini kuchaytirishda muhim omil hisoblanadi.

Sport dasturlari ham yoshlarning ijtimoiy rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi. O‘zbekistonda sportni ommalashtirish va yoshlarni jismoniy faollikka jalb etish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Bu borada sog‘lom turmush tarzini targ‘ib qilish, sport infratuzilmasini rivojlantirish hamda yoshlarni turli sport musobaqalariga jalb etish bo‘yicha keng ko‘lamli ishlar amalga oshirilmoqda .

Qashqadaryo viloyatida o‘tkazilayotgan sport va media yo‘nalishidagi tashabbuslar yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirish, ularni jamiyat hayotiga keng jalb etish hamda ijtimoiy himoya mexanizmlarini mustahkamlashda muhim o‘rin tutmoqda. Xususan, “Davlat xavfsizlik xizmati kubogi” doirasidagi futbol va mini-futbol musobaqalari yoshlar o‘rtasida sog‘lom turmush tarzini targ‘ib qilish, jismoniy faollikni oshirish hamda vatanparvarlik ruhini

kuchaytirishga xizmat qilmoqda. Mazkur musobaqalarda iqtidorli yoshlarni aniqlash va ularni professional sportga yo‘naltirish jarayoni ham izchil amalga oshirilmoqda [<https://gov.uz/oz/qarshish/news/view/58285>].

Amaliy kuzatuvlar shuni ko‘rsatadiki, bunday sport tadbirlari yoshlar o‘rtasida jamoaviylik, intizom va raqobatbardoshlik kabi ijtimoiy-psixologik ko‘nikmalarning shakllanishiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi. Shuningdek, ochiq sport muhitining yaratilishi yoshlarning bo‘sh vaqtini mazmunli tashkil etish orqali ularning ijtimoiy faolligini oshirishga xizmat qiladi.

Bundan tashqari, viloyatda o‘tkazilayotgan Media haftalik doirasidagi tadbirlar yoshlarning axborot bilan ishlash savodxonligini oshirish, raqamli muhitda xavfsizlik va media madaniyatni shakllantirishga qaratilganligi bilan ahamiyatlidir. Bu jarayonlarda kontent sifati, tahliliy yondashuv, axborot xavfsizligi hamda sun‘iy intellekt davridagi raqamli gigiyena kabi masalalar muhokama qilinib, yoshlarning media kompetensiyasi rivojlantirilmoqda.

Umuman olganda, sport va media yo‘nalishidagi bunday kompleks dasturlar Qashqadaryo viloyatida yoshlar ijtimoiy himoyasining bilvosita, biroq samarali tizimini shakllantirib, ularning jamiyatdagi faolligi, ma‘naviy yetukligi va ijtimoiy barqarorligini ta‘minlashga xizmat qilmoqda.

Madaniy loyihalar va sport dasturlarining o‘zaro uyg‘unligi yoshlarning har tomonlama rivojlanishiga xizmat qiladi. Madaniyat yoshlarning ma‘naviy va intellektual salohiyatini rivojlantirsa, sport ularning jismoniy sog‘lig‘ini mustahkamlaydi. Shu sababli ushbu ikki yo‘nalishning integratsiyasi yoshlarning barkamol shaxs sifatida shakllanishida muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa. Hududiy tahlillar Qashqadaryo viloyati misolida yoshlarni madaniy va sport faoliyatiga jalb etish bo‘yicha amalga oshirilayotgan tashabbuslar ijobiy natijalar berayotganini ko‘rsatdi. Viloyatda o‘tkazilayotgan madaniy tanlovlar, yosh ijodkorlar festivallari, kitobxonlik aksiyalari hamda turli sport musobaqalari yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirish bilan bir qatorda ularning ma‘naviy va jismoniy rivojlanishiga ham xizmat qilmoqda. Bunday tadbirlar yoshlarning jamiyat hayotidagi ishtirokini kengaytirib, ularning ijtimoiy mas‘uliyat hissini shakllantirishga yordam beradi.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, madaniy loyihalar yoshlarning ijodiy salohiyatini rivojlantirish, estetik didini shakllantirish hamda milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalanishida muhim omil hisoblanadi. Sport dasturlari esa yoshlarning jismoniy sog‘lig‘ini mustahkamlash, sog‘lom turmush tarzini shakllantirish hamda jamoaviylik ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ushbu ikki yo‘nalishning o‘zaro uyg‘unligi yoshlarning barkamol shaxs sifatida shakllanishida muhim ahamiyat kasb etadi.

Shu bilan birga, tadqiqot natijalari yoshlar siyosatini amalga oshirish jarayonida madaniy va sport loyihalarining qamrovini yanada kengaytirish zarurligini ham ko‘rsatdi. Ayrim hududlarda infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi yoki yoshlarning ushbu loyihalarda ishtirok

etish imkoniyatlarining cheklanganligi kabi muammolar mavjud bo‘lishi mumkin. Shu sababli kelgusida yoshlarni madaniyat va sport faoliyatiga keng jalb etish, hududiy ehtiyojlarni inobatga olgan holda yangi loyihalarni amalga oshirish hamda yoshlar uchun qulay ijtimoiy muhit yaratish muhim vazifa hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Aytbayeva B. Yoshlar siyosatini rivojlantirishning zamonaviy yo‘nalishlari // *Ijtimoiy fanlar va yoshlar siyosati masalalari*. – Toshkent, 2025. – B. 105–110.
2. Bazarbaeva A. O‘zbekistonda yoshlar siyosatining evolyutsion rivojlanish bosqichlari // *Davlat boshqaruvi va jamiyat taraqqiyoti*. – 2025. – №4. – B. 598–605.
3. Bekbayeva D. Yoshlarning ma’naviy rivojlanishida madaniyat va san’atning o‘rni // *Madaniyat va san’at masalalari*. – 2022. – №2. – B. 1–5.
4. Yusupova R. Yoshlarni madaniy va sport faoliyatiga jalb etishda davlat tashabbuslarining roli // *Yoshlar siyosati va ijtimoiy rivojlanish*. – 2025. – №6. – B. 818–824.
5. O‘zbekiston Respublikasi “Yoshlarga oid davlat siyosati to‘g‘risida”gi Qonun. – Toshkent, 2016.
6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining yoshlar ma’naviyatini yuksaltirish va ularning bo‘sh vaqtini mazmunli tashkil etish bo‘yicha 5 ta muhim tashabbus to‘g‘risidagi qarori. – Toshkent, 2019.
7. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi. O‘zbekiston Respublikasida yoshlar demografiyasi bo‘yicha statistik ma’lumotlar. – Toshkent, 2025.
8. O‘zbekiston Respublikasi Yoshlar ishlari agentligi. Yoshlar siyosatini amalga oshirish bo‘yicha yillik hisobot. – Toshkent, 2024.
9. O‘zbekiston Respublikasi Sport vazirligi. Ommaviy sportni rivojlantirish bo‘yicha statistik ma’lumotlar. – Toshkent, 2024.